

## **Gegoten heiligheid. Gipsen beelden in kerken**

In Nederland staan talloze neogotische, rooms katholieke kerken. Deze zijn een voortvloeisel uit het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie in 1853. Vanaf die tijd mochten de katholieken weer openlijk hun geloof belijden en hun eigen kerkgebouwen bouwen. Bij de bouw van die kerken werd vooral teruggegrepen op de periode van de Middeleeuwen met haar rijke, gotische ornamentiek en kleurgebruik. De neogotiek gaf alle ruimte aan een zintuiglijke geloofsbeleving.

### **Ateliers voor kerkelijke kunst**

Pierre Cuypers (1827-1921), vooral bekend als ontwerper van het Rijksmuseum en het Centraal Station van Amsterdam, was in de eerste plaats architect van kerken. In die tijd moesten de vele nieuwe kerkgebouwen ook ingericht worden. Dit gebeurde door talloze ateliers die religieuze objecten gingen produceren. Pierre Cuypers had met zijn kompaan François Stoltzenberg 'het atelier voor christelijke beeldhouwkunst' genaamd Atelier Cuypers-Stoltzenberg opgericht. Tussen 1852 en 1947 produceerden ze op grote schaal interieurstukken en beelden. De uitvoering in hout of gips hing het meest af van het budget, maar soms ook van hoe snel iets af moest zijn.

### **Privédevotie - beeldenfabrieken**

Vanaf het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw nam de privédevotie toe, mede door een stijgende welvaart. Elk katholiek huishouden kon het zich nu permitteren om een – meestal gipsen - heiligenbeeldje in huis te zetten waardoor de vraag daarnaar explodeerde. De industrie speelde daar graag op in. Zo ontstonden grote en kleinere beeldenfabrieken die zakelijk gezien vooral piekten tussen de twee wereldoorlogen. De kleine bedrijven vervaardigden vaak de meest populaire heiligen en kerststallen. De grote beeldenfabrieken deden dat ook, maar gebruikten freelancers om de minder gangbare heiligen te vervaardigen. Een groep die niet onderschat mag worden is de groep 'thuisgieters', vaak van Italiaanse afkomst. Ze kwamen voornamelijk uit Bagni di Lucca waar het gieten van religieuze gipsen beelden een specialiteit was.

Uiteindelijk stopte de productie van heiligenbeelden bijna helemaal na het Tweede Vaticaans Concilie (1962). Door o.a. het Woord centraal te stellen werd de nadruk op de vormtaal er omheen minder en verdween menig heiligenbeeld uit de kerk.

De Nederlandse kerken en kloosters vormen samen het grootste museum van ons land. Samen beheren zij honderden, zo niet duizenden gipsen beelden. En misschien nog wel meer dan in de professionele, museale context spelen hier de vragen rondom waardering, beheer en restauratie. En dat allemaal gecombineerd met de dagelijkse devotionele praktijk. De veelzijdigheid van religieuze beelden in situ kan vanzelfsprekend niet onbesproken blijven op het symposium. Graag laat ik het publiek kennismaken met de veelheid, rijkdom, artistieke én uitdagingen van gipsen heiligenbeelden in kerken en kloosters.

**Ingrid Henkemans**, erfgoedexpert Museum Catharijneconvent